

Rätt man på fel plats

-en studie av arbetsmarknaden för
utlandsfödda akademiker som invandrat
under 1990-talet

Av Katarina Berggren
Abukar Omarsson

Rapporten ingår i serie Ura
som utges av AMS Utredningsenhet.

Rätt man på fel plats

en studie av arbetsmarknaden för utlandsfödda akademiker som invandrat under 1990-talet

Innehållsförteckning	Sid
Sammanfattning.....	3
1 Inledning	7
2 Empiriskt underlag och metod	10
3 En bild av arbetsmarknaden för utlandsfödda med högskoleutbildning	14
3.1 Arbetsmarknadssituationen för utlandsfödda med högskoleutbildning.....	14
3.2 Kan utlandsfödda utgöra en arbetskrafts- och kompetenspotential inom olika bristyrken?.....	16
3.3 Var finns de utlandsfödda som har ett arbete de är överkvali- ficerade för?.....	21
3.4 Olika faktorerers betydelse för sannolikheten att ha ett arbete som motsvarar den kunskapsnivå som uppnåtts genom utbildning.....	22
Referenser	33
Tabellbilaga	34

Sammanfattning

I denna rapport har vi undersökt arbetsmarknadssituationen för personer födda utanför EU15/EES-länderna. De studerade individerna är i åldrarna 26-45 år och har minst en treårig högskoleutbildning. Samtliga invandrade till Sverige under åren 1991-97. Det datamaterial som ligger till grund för rapporten bygger på en enkätundersökning genomförd i slutet av år 2000 av Statistiska centralbyrån (SCB).

I studien görs en jämförelse mellan utlandsfödda och personer födda i Sverige vad gäller situationen på arbetsmarknaden. Jämförelser görs även där utlandsfödda grupperas efter utbildningsland (Sverige/annat land) samt olika individrelaterade egenskaper såsom födelseregion, vistelsetid, kön, boenderegion i Sverige, mm.

Det resultat som framkommer är att det finns betydande skillnader mellan utlandsfödda och personer födda i Sverige med avseende på sysselsättningsnivå, sysselsättningstyp (kvalificerat eller okvalificerat arbete), arbetslöshet, mm.

Vi kan konstatera att andelen som har ett arbete är mycket lägre bland utlandsfödda än bland födda i Sverige, ca 64 procent för födda utomlands jämfört med drygt 93 procent bland födda i Sverige. Vi kan också konstatera att andelen arbetslösa eller deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är betydligt högre bland utlandsfödda än bland födda i Sverige, 15 respektive 2 procent. Andelen studerande är också mycket högre bland de utlandsfödda, 18 procent jämfört med 3 procent bland födda i Sverige.

Vi finner att det är betydligt ovanligare bland utlandsfödda att ha ett arbete som motsvarar den kunskapsnivå man inhämtat genom högskoleutbildning. Endast 40 procent av de utlandsfödda akademikerna har ett arbete som motsvarar deras utbildningsnivå (vi kallar det i fortsättningen för ett kvalificerat arbete) jämfört med hela 90 procent av de som är födda i Sverige.

Resultaten av vår undersökning visar att chansen att ha ett kvalificerat arbete varierar beroende på de utlandsföddas födelseregion, utbildningsland (Sverige/annat land) och värderingen av den utländska utbildningen.

Det är en stor skillnad mellan utlandsfödda som tagit sin examen i Sverige resp. utomlands. Sannolikheten att ha ett kvalificerat arbete uppgår till 64 procent för de utlandsfödda som har en högskoleutbildning från Sverige, vilket är omkring 20 procentenheter mer än för de utlandsfödda som har en utbildning från födelselandet eller annat land än Sverige. Trots det är skillnaden betydande jämfört med svenskfödda (se ovan).

Det finns ett värderingssystem för utländska högskoleutbildningar som Högskoleverket m.fl. ansvarar för. Syftet är att värdera om utbildningen är gångbar i Sverige. Vi har undersökt vilken betydelse värderingen har för chansen att ha ett kvalificerat arbete. Vi har gjort följande indelningar:

- Den utländska utbildningen är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning;
- Den utländska utbildningen är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning; samt
- Den utländska utbildningen är inte alls jämförbar med någon svensk utbildning.

Resultaten pekar på att sannolikheten att ha ett kvalificerat arbete är större om den utländska utbildningen är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning än om utbildningen är delvis eller inte alls jämförbar. Resultaten pekar också på att effekten av olika värderingsutfall på chansen till kvalificerat arbete varierar beroende på utbildningsinriktning.

För dem som har teknisk/naturvetenskaplig inriktning och utbildningen värderats som helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning är sannolikheten att ha ett kvalificerat arbete ca 56 procent. Det är 20 procentenheter högre än om utbildningen inte alls är jämförbar med motsvarande svensk utbildning.

Betydelsen av värdering tycks ännu större för högskoleutbildningar inom vård och omsorg. Bakgrunden till det är troligen att flera av yrkena inom detta område är reglerade och kräver legitimation. Sannolikheten att ha ett arbete som motsvarar vad personen är kvalificerad för är hela 80 procent om utbildningen bedömts som helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning men endast 20 procent om utbildningen bedömts som inte alls jämförbar.

Bristen på högskoleutbildade har ökat påtagligt under innevarande högkonjunktur och är särskilt stor inom yrken som kräver högskoleutbildning inom hälso- och sjukvård och äldreomsorg samt på lärare. Därtill kommer en stor brist på tekniker och ingenjörer samt yrken som kräver högskoleutbildning inom IT-sektorn.

Vår kartläggning visar att endast 44 procent av de högskoleutbildade inom teknik och naturvetenskap har ett kvalificerat arbete. Resterande har antingen ett okvalificerat arbete, är arbetslösa eller går i arbetsmarknadspolitiskt program eller är studerande. Av dem som har en högskoleutbildning inom vård och omsorg har 54 procent ett kvalificerat arbete. Motsvarande andel för de högskoleutbildade inom pedagogik är 35 procent.

Vi har också kartlagt var de som har ett okvalificerat arbete arbetar. Av dem som har en teknisk eller naturvetenskaplig utbildningsbakgrund på högskolenivå arbetar ca en tredjedel inom industri/teknik/bygg. Nära hälften av de högskoleutbildade inom vård och omsorg arbetar inom vård och omsorg. Även bland dem med en pedagogisk utbildning är det vanligast att arbeta inom vård och omsorg, ca en tredjedel. Ca 70 procent arbetar med servicearbete av dem som har en humanistisk eller samhällsvetenskaplig högskoleutbildning.

En viktig slutsats är att de som har ett arbete som de är överkvalificerade för i stor utsträckning finns hos arbetsgivare inom "rätt" område men på "fel" plats. Ett sätt att finna dessa individer, och därigenom bättre kunna tillvarata deras kompetens, är att arbetsgivarna gör en kompetensinventering av den egna arbetskraften.

Sammanfattningsvis visar undersökningen att det finns en potential av kompetens och arbetskraft bland personer födda utomlands som har en högskoleutbildning. Det finns kort sagt ett antal personer på "fel plats" på svensk arbetsmarknad. Detta gäller dels dem som idag har ett arbete som inte kräver högskoleutbildning (kompetenspotential) dels dem som är arbetslösa eller deltar i arbetsmarknadspolitiskt program och även en del av dem som är studerande (kompetens- och arbetskraftspotential).

Resultaten bekräftar också vikten av värdering av utländsk utbildning för att underlätta utlandsföddas chanser på svensk arbetsmarknad. För att öka utlandsföddas möjligheter behövs således en instans med väl förankrad verksamhet som kan värdera utländska högskoleutbildningar och yrkeserfarenheter.

1 Inledning

Medan utvecklingen under första hälften av 1990-talet karakteriserades av överskott på arbetskraft och höga arbetslöshetstal står vi inför andra utmaningar under 2000-talets första decennium. Det finns i dag en tilltagande brist på arbetskraft och kompetens inom flera områden, t. ex. teknik och vård. Utöver den konjunkturella inverkan på arbetskraftsförsörjningen står Sverige också inför stora demografiska förändringar som innebär att pensionsavgångarna från svensk arbetsmarknad förväntas öka kraftigt. Det betyder att det är angeläget av såväl konjunkturella som strukturella skäl att belysa vilka möjligheter som finns att bättre ta tillvara kompetensen på svensk arbetsmarknad.

Sveriges regering har satt ett mål som innebär att 80 procent av befolkningen ska vara reguljärt sysselsatta år 2004¹. För att nå målet krävs att fler än i dag tillhör arbetskraften och är sysselsatta. Att tillvarata de resurser som finns i form av kunskap och kompetens hos de människor som bor i Sverige är av yttersta vikt för såväl den enskilde individen som det svenska samhället.

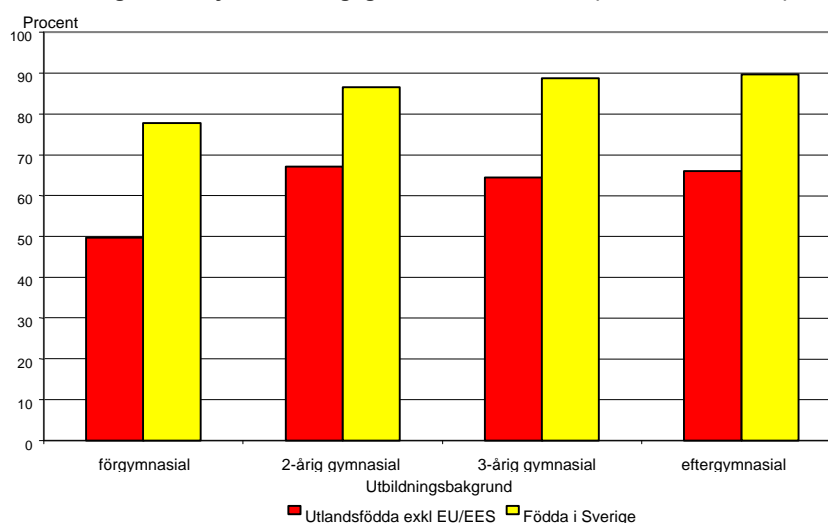
Det finns skillnader i arbetskraftsdeltagande och sysselsättning beroende bl.a. på vilken utbildningsbakgrund en individ har. För såväl födda i Sverige som utlandsfödda kan det konstateras att personer med längre utbildningsbakgrund har en klart bättre arbetsmarknadssituation än personer som har högst förgymnasial utbildning². Det gäller såväl deltagande i arbetskraften som i vilken utsträckning man är sysselsatt.

Av de utlandsfödda ingår drygt 60 procent av dem med högst förgymnasial utbildning i arbetskraften jämfört med ca 75 procent av dem med en utbildning på eftergymnasial nivå. Sysselsättningsintensiteten bland de förgymnasialt utbildade är endast ca 50 procent av befolkningen i åldrarna 26-45 år (se diagram 1). Motsvarande andel är ca 66 procent för dem med eftergymnasial utbildningsnivå.

¹ Andel sysselsatta (exkl. sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska program) relaterat till befolkningen i åldrarna 20-64 år.

² Oavsett individernas invandringsår till Sverige.

Diagram 1. Sysselsättningsgrad åldrarna 26-45 år (Källa: Aku år 2000)

Personer med gymnasial och eftergymnasial utbildningsnivå tycks klara sig bättre på arbetsmarknaden än de med förgymnasial utbildning. Likväl är skillnaderna stora mellan personer födda i Sverige och personer födda utanför EU15/EES, och det torde också finnas skillnader om utbildningen är från Sverige eller ett annat land. Det bör i detta sammanhang också nämnas att det säkert finns variationer i arbetskraftsdeltagande och sysselsättning beroende på födelseregion.

Invandringen till Sverige under 1990-talet dominerades helt av flyktingar och deras anhöriga som flydde krig och andra oroligheter. Av de 430 000 personer som beviljades uppehållstillstånd under decenniet var 85 procent flyktingar och anhöriga och en stor del av dessa kom från forna Jugoslavien och Irak. Många av invandrarna kom till Sverige när landets ekonomi befann sig i en lågkonjunktur och arbetsmarknadens efterfrågan på arbetskraft var mycket låg.

Från mitten av 1980-talet började sysselsättningsgraden successivt sjunka bland personer födda i utlandet och under mitten av 1990-talet förstärktes påtagligt skillnaderna mellan personer födda i Sverige och födda i utlandet. Trots att även sysselsättningsgraden sjönk bland per-

soner födda i Sverige ökade ”gapet” och skillnaden i sysselsättningsgrad blev rekordstor.

Syftet med föreliggande rapport är att undersöka situationen på arbetsmarknaden för personer födda utomlands med minst treårig högskoleutbildning. Därvid görs också en jämförelse med personer födda i Sverige. Vidare studeras i vilken mån de som har invandrat till Sverige och har högskoleutbildning är sysselsatta och om deras sysselsättning sammanfaller med ett yrke som motsvarar deras utbildningsnivå. I rapporten söker vi också förklaringar till skillnader mellan utlandsfödda och personer som är födda i Sverige. Detta är, så vitt vi känner till, den första studien i sitt slag när det gäller att studera sambandet mellan utbildningsbakgrund och sysselsättningsstatus.

Rapporten bygger på en enkätundersökning som genomfördes i slutet av år 2000. De individer vi har valt att studera är i åldrarna 26-45 år, en förhållandevis ung grupp individer, som invandrade från ett land utanför EU15/EES till Sverige under åren 1991-97.

Resten av rapporten är disponerad på följande vis. Nästa kapitel inleds med en presentation av datamaterialet. I kapitel 3 redovisas resultaten från vår undersökning. Vi börjar med att presentera fakta om situationen på arbetsmarknaden för utlandsfödda och personer födda i Sverige. Därefter diskuteras om de utlandsfödda utgör en arbetskrafts- och kompetenspotential inom olika bristyrken. Sedan presenteras var de utlandsfödda som har ett okvalificerat arbete arbetar. Slutligen genomförs en s.k. logitanalys i syfte att klargöra olika bakgrundsfaktors betydelse för chansen att ha ett kvalificerat arbete.

2 Empiriskt underlag och metod

Data baseras på en postenkät utskickad första november 2000. Uppgiftsinsamling och framställning av statistik för vidare bearbetning pågick fram till januari 2001. SCB i Örebro har svarat för urval och dattainsamling.

Undersökningens populationer utgörs av 19 948 personer födda i länder utanför EU15/EES samt 268 453 personer födda i Sverige, vilka enligt utbildningsregistret hade minst treårig högskoleutbildning. De utlandsfödda hade dessutom, enligt registret över totalbefolkningen, invandrat till Sverige under perioden 1991-1997. Samtliga i populationen var födda mellan åren 1955 och 1974.

Vid urvalet gjordes en indelning i strata. Det utlandsfödda urvalet stratifierades efter fem geografiska grupper (Afrika, Asien och Oceanien, Nordamerika, Sydamerika och Europa exkl. EU15/EES), utbildningsinriktning (tekniskt arbete, vårdyrken och övriga), svensk/utländsk utbildning (2) och sysselsättningsstatus (sysselsatt/ej sysselsatt), vilket ledde till att det sammanlagt bildades 60 strata. Urvalet av personer födda i Sverige stratifierades efter utbildningsinriktning (3) och sysselsättningsstatus, dvs. 6 strata. Urvalet framställdes genom obundet slumpmässigt urval (OSU) inom strata. Det totala urvalet omfattade sammanlagt 6 922 personer födda utomlands och 1 449 personer födda i Sverige.

Av *tabell 2.1* framgår enkätundersökningens svarsutfall och bortfall. Tabellen visar att 4 044 av 6 922 utlandsfödda och 1 098 av 1 449 födda i Sverige svarat på enkäten. Tabellen visar också att ett stort antal övertäckningsobjekt, dvs. personer som enligt egen uppgift inte hade en utbildning på den nivå som urvalet eftersträvade, samt emigrerade personer upptäcktes under insamlingen. Detta gäller främst utlandsfödda som har en utbildning från något annat land än Sverige. Om vi tar hänsyn till övertäckningen samt emigrerade blir svarsfrekvensen 64 procent bland utlandsfödda och 76 procent bland födda i Sverige. Det höga antalet postreturer bland utlandsfödda beror antagligen på att befolkningsregistret är inaktuellt eftersom inte alla utflyttningar från

landet anmäls. Vi känner inte till omfattningen av ej anmälda emigrerade bland utlandsfödda och vet därför inte på vilket sätt detta påverkar bortfallet i undersökningen.

Tabell 2.1 Enkätundersökningens svarsutfall

	Födda i					Totalt ut- landsfödda	Sverige
	Afrika	Asien och Oceanien	Europa (exkl. EU15/EES)	Nord- amerika	Syd- amerika		
Population (N)	1 772	7 521	7 855	1 691	1 109	19 948	268 453
Urval (n)	1 075	1 995	1 959	1 053	840	6 922	1 449
Svarande	463	1 256	1 285	549	491	4 044	1 098
Bortfall	510	643	507	484	308	3 035	370
därav:						2 452	345
Emigrerade	29	51	23	62	32	197	17
Postretur	88	116	49	97	36	386	8
Inget svar	393	476	435	325	240	1 869	320
Övertäckning	102	96	167	20	41	426	6
Urval(n) exkl. övertäckning	944	1 848	1 769	971	767	6 299	1 443
Andel svar exkl. övertäckning	49%	68%	73%	57%	64%	64%	76%

I denna undersökning har ingen fördjupad bortfallsanalys genomförts. Vi kan ändå konstatera att svarsfrekvensen är tämligen bra. Vidare har vi antagit att de som har svarat och de som inte svarat fördelar sig på samma sätt. De svar som har kommit in uppräknades således till populationstotaler med hjälp av vikter som tar hänsyn till varierande urvals-sannolikheter och svarsfrekvenser i olika strata. I de enkätsvar som redovisas i rapporten är det därför den vägda andelen (antalet) i populationen, och inte andelen (antalet) av de tillfrågad, som angivit ett visst svar. Det bör påpekas att det förekommer partiellt bortfall, dvs. ett antal personer har inte lämnat svar på vissa frågor och delfrågor.

Tabell 2.2 Deskriptiv statistik över svarande. Personer födda i Sverige och utlandsfödda som invandrat under åren 1991-97. Åldersgruppen 26-45 år med minst treårig högskoleutbildning.

	Födelseland	
	Utlandsfödda	Födda i Sverige
Kön: Kvinna	54,2	54,6
Ålder (avser medelvärde)	37,6 år	37,3 år
Födda i:		
Afrika	8,0	
Asien och Oceanien	38,4	
Nordamerika	8,5	
Sydamerika	5,6	
Europa (exkl. EU15/EES)	39,4	
Totalt	100,0	100,0
Antal observationer	17 061	265 045
Boenderegion:		
Stockholm A-region	37,3	31,6
Göteborg A-region	12,9	14,4
Malmö A-region	10,2	8,9
Övriga Mellansverige (län 03, 04, 05, 18, 19)	16,0	13,0
Småland med öarna (län 06, 07, 08, 09)	4,9	5,9
Övriga Sydsverige (län 10, 12)	5,2	6,9
Övriga Västsverige (län 13,14)	5,8	6,4
Norra Mellansverige (län 17, 20, 21)	4,0	6,2
Mellersta och övre Norrland (län 22-25)	3,7	6,6
Civilstånd:		
Gift/sambo	79,1	78,3
Frånskild/separerad	11,7	6,5
Änka/änkling	0,5	0,3
Ogift/sambo	8,3	14,8
Inget svar	0,4	0,04
Totalt	100,0	100,0
Antal observationer	17 061	265 045
Antal barn under 16 år i hushållet		
Inga	24,7	36,9
1 barn	29,4	16,7
2 barn	32,0	31,1
3 barn eller flera	12,6	14,2
Inget svar	1,3	1,2
Totalt	100,0	100,0
Antal observationer	17 061	265 045

Innan vi övergår till resultatredovisningen redovisas viss deskriptiv statistik över dem som besvarat enkäten (se *tabell 2.2*). Under 1990-talet ökade andelen invandrare från länder utanför EU och Norden. Den största gruppen invandrare under denna period kom från Bosnien-Hercegovina och andra länder med stora invandrargrupper till Sverige var Iran och Irak. I tabell 2.2 redovisas från vilka världsdelar de utlandsfödda personerna med minst treårig högskoleutbildning har sin etniska härkomst. Precis som förväntat kommer uppemot 80 procent av de utlandsfödda i vår population således från Asien och Oceanien och Europa utom EU15/EES. Övriga världsdelar har en mindre representation: Nordamerika svarar för ca 9 procent, Afrika för 8 procent och Sydamerika för ca 6 procent.

Drygt 60 procent av de utlandsfödda finns i de tre storstadsregionerna. Nära hälften av dem fanns i Stockholmsregionen. Samma mönster gäller även för dem som är födda i Sverige. Övriga regioner har en mindre representation.

3 En bild av arbetsmarknaden för utlandsfödda med högskoleutbildning

I detta kapitel presenteras resultaten av vår undersökning. Först ska vi redovisa hur arbetsmarknadssituationen ser ut för de utlandsfödda jämfört med personer födda i Sverige. Vi belyser om det finns skillnader i vilken utsträckning man har ett arbete och i så fall om arbetet kräver högskolekompetens eller inte. Vi redovisar också hur många som är arbetslösa, deltar i arbetsmarknadspolitiskt program, studerar mm. Därefter behandlar vi frågeställningen huruvida de utlandsfödda utgör en kompetens- och arbetskraftspotential för olika bristyrken på svensk arbetsmarknad. Efter den diskussionen redovisar vi var de som har ett arbete som *inte* kräver högskolekompetens arbetar. Slutligen redogör vi för betydelsen av födelseland, utbildningsland samt värdering av utländsk utbildning för möjligheterna att ha ett arbete som motsvarar individernas utbildningsbakgrund med hjälp av en s.k. logitanalys. I tabellbilaga finns mer detaljerad information.

3.1 Arbetsmarknadssituationen för utlandsfödda med högskoleutbildning

Detta avsnitt avser svara på följande frågeställningar: Hur ser arbetsmarknadssituationen för högskoleutbildade utlandsfödda ut? Finns det skillnader mellan personer födda i Sverige och utlandsfödda? Redovisningen av individernas arbetsmarknadsstatus utgår från deras huvudsakliga sysselsättning i november-december år 2000. Med utgångspunkt från svaren på enkätfrågorna ”Vilket alternativ passar bäst in på din nuvarande huvudsakliga sysselsättning?” och ”Inom vilket yrkesområde arbetar du?” har vi skapat följande indelning:

- Kvalificerat arbete (arbete som kräver högskoleutbildning)
- Okvalificerat arbete (arbete som inte kräver högskoleutbildning)
- Arbetslös eller inskriven i arbetsmarknadspolitiskt program
- Studerar
- Övriga (hemarbetande, förtidspensionärer/sjukbidragstagare, m. fl.)

Tabell 3.1 Sysselsättningsstatus november-december 2000 för personer födda i Sverige och utlandsfödda som invandrat under åren 1991-97 - åldersgruppen 26-45 år med minst tre-årig högskoleutbildning.

Födelse-land	Huvudsaklig sysselsättning													
	Kvalificerat arbete		Okvalificerat arbete		Arbetslös + i program		Studerar		Övriga		Inget svar		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Utlands-födda	6 779	40	4 063	24	2 478	15	3 022	18	593	3	126	0,7	17 061	100
Födda i Sverige	238 983	90	6 818	3	4 455	2	9 181	3	4 723	2	885	0,3	265 045	100

Det finns stora skillnader vad gäller situationen på arbetsmarknaden mellan högskoleutbildade som är utlandsfödda respektive födda i Sverige. Av tabell 3.1 framgår att andelen som uppger att de har ett arbete är betydligt högre bland infödda svenskar än utlandsfödda. Medan andelen är 93 procent bland födda i Sverige, ligger den bland dem som är födda utomlands på ca 64 procent. När vi särredovisar dem som har ett okvalificerat arbete som *inte* kräver högskoleutbildning, ser vi att skillnaderna även då är stora. Av högskoleutbildade personer födda i utlandet är det mycket få som har ett arbete som kräver högskoleutbildning, 40 procent, medan hela 90 procent av födda i Sverige har ett kvalificerat arbete.

Om vi i stället studerar andelen arbetslösa eller inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program genom Arbetsförmedlingen ser vi att den varierar kraftigt mellan personer födda i Sverige och personer födda utomlands. Endast ca 2 procent av de infödda svenskarna tillhör denna kategori, jämfört med 15 procent av utlandsfödda.

En jämförelse mellan utlandsfödda och personer födda i Sverige visar också att andelen som studerar är betydligt högre för utlandsfödda (18 procent) än för svenskfödda (3 procent).

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att vår enkätundersökning bekräftar att det finns stora skillnader mellan högskoleutbildade personer

födda i Sverige och i utlandet vad gäller deras arbetsmarknadsstatus; andelen som har ett arbete är lägre bland utlandsfödda än bland de infödda svenskarna. Andelen med ett okvalificerat arbete är mycket högre bland utlandsfödda. Likaså gäller att andelen arbetslösa eller deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är högre bland utlandsfödda än bland personer födda i Sverige. Vi kan därmed konstatera att det finns en potential av kompetens och arbetskraft i synnerhet bland de utlandsfödda. Det gäller dels dem som idag har ett arbete som inte kräver högskoleutbildning (kompetenspotential) dels de som är arbetslösa eller deltar i arbetsmarknadspolitiskt program och även en del av de som är studerande (kompetens- och arbetskraftspotential). Eftersom syftet med undersökningen har varit att kartlägga situationen för de utlandsfödda på svensk arbetsmarknad kommer vi i den fortsatta analysen i huvudsak att studera de utlandsfödda.

3.2 Kan utlandsfödda utgöra en arbetskrafts- och kompetenspotential inom olika bristyrken?

Bristen på högskoleutbildade har ökat påtagligt under innevarande högkonjunktur. Det finns många orsaker, en är att det utbildas för få. Bristen på arbetskraft är särskilt stor inom hälso- och sjukvård och äldreomsorg samt på lärare. Därtill kommer en stor brist på tekniker och ingenjörer samt yrken som kräver högskoleutbildning inom IT-sektorn. Inom flera av dessa bristyrken blir också pensionsavgångarna stora under slutet av innevarande decennium och allt talar också för ett ökat behov av personal inom dessa områden. Det är därför nödvändigt att ta tillvara all den kompetens som finns inom landet för motverka bristen på arbetskraft.³

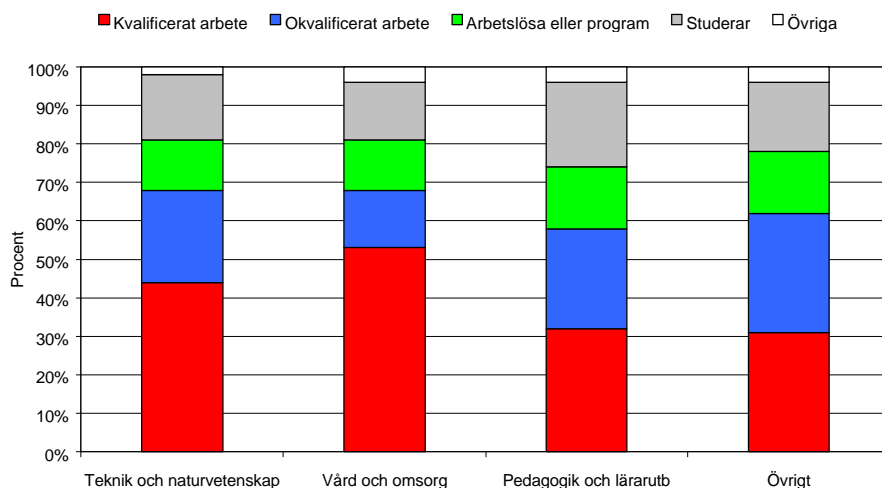
I detta avsnitt ska vi redovisa vilken utbildningsinriktning på högskolenivå som de utlandsfödda har, dvs. vilken kompetens och arbetskraftspotential det i så fall finns av utbildade inom olika inriktningar som kan matcha efterfrågan inom olika bristyrken. Vi har delat in utbildningarna i fyra ämnesområden, teknik och naturvetenskap, vård och omsorg,

³ Se ”Var finns jobben 2001 och 2002?”.

pedagogik och lärarutbildning samt övriga (bl.a. samhällsvetenskapliga utbildningar).

I följande diagram framgår att av de utlandsfödda som har en högskoleutbildning inom teknik och naturvetenskap har endast 44 procent ett kvalificerat arbete, dvs. ett arbete som motsvarar deras utbildningsnivå. 23 procent har ett arbete som de är överkvalificerade för, 13 procent är arbetslösa eller går i arbetsmarknadspolitiskt program och 17 procent studerar. Resterande två procent har i enkäten angivit svarsalternativet ”övrigt” som sysselsättning. Det är således en förhållandevis liten andel av dem som har en teknisk/naturvetenskaplig utbildning som arbetar med ”rätt” saker. Det innebär att ca 3 200 individer inte är sysselsatta med det som motsvarar deras utbildningsnivå.

Diagram 2. Sysselsättningsstatus inom olika utbildningsinriktningar
Utlandsfödda som invandrat 1991-97 med minst treårig högskoleutbildning, 26-45 år.

Som exempel på en inriktning inom teknik och naturvetenskap kan nämnas civilingenjörsutbildningen där hälften, 51 procent, har ett kvalificerat arbete (se tabell 3.2). Därutöver är det 24 procent som har ett arbete som de är överkvalificerade för, 12 procent som är arbetslösa eller i program och 11 procent som studerar.

Tabell 3.2 Sysselsättningsstatus november-december 2000 för utlandsfödda som invandrat under perioden 1991-97 förde-

**lade efter utbildningens inriktning – åldersgruppen 26-45
år med minst treårig högskoleutbildning.**

Födelseland/ utbildningens inriktning	Huvudsaklig sysselsättning													
	Kvalificerat arbete		Okvalificerat arbete		Arbetslös + i program		Studerar		Övriga		Inget svar		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Utlandsfödda														
Teknik och naturvetenskap	2 637	44	1 355	23	771	13	1 002	17	132	2	27	0,5	5 923	100
Civilingenjörsutbildning	1 406	51	653	24	332	12	296	11	36	1	13	0,5	2 735	100
Högskoleingenjörsutbildning	230	33	207	30	116	16	130	18	20	3	4	0,6	709	100
Naturvetenskapligutbildning	829	45	266	15	206	11	451	25	62	3	9	0,5	1 824	100
Annan teknisk utbildning	170	26	223	35	116	18	125	19	14	2	0	0	655	100
Vård och omsorg	1 295	54	295	12	318	13	363	15	83	4	37	1,5	2 391	100
Sjuksköterskeutbildning	192	43	81	18	42	9	83	19	22	5	26	6	446	100
Läkarutbildning	914	66	84	6	164	12	183	13	35	3	6	0,5	1 386	100
Tandläkarutbildning	94	39	42	17	49	20	37	16	15	6	3	1	240	100
Annan vård och omsorg	95	30	87	27	63	20	60	19	11	4	1	0,5	319	100
Pedagogik och lärarutbildning	734	35	492	23	332	16	463	22	95	4	0	0	2 116	100
Lärarutbildning	668	34	466	24	305	16	430	22	95	5	0	0	1 963	100
Annan pedagogisk utbildning	66	43	26	17	28	18	34	22	0	0	0	0	154	100
Övriga	2 076	32	1 851	29	1 019	16	1 157	18	280	4	49	1	6 432	100
Lant- och skogsbruk- sutb., mm	84	18	185	40	88	19	74	16	24	5	7	1,5	462	100
Data- och systemvetenskap	227	67	30	9	46	14	32	10	2	1	0	0	339	100
Företagsekonomi	590	32	733	40	225	12	191	10	96	5	6	0,3	1 841	100
Juridik	119	15	269	33	143	17	238	29	34	4	18	2	820	100
Samhälls- och bete- endevetenskap	405	35	280	24	183	16	274	23	30	3	0	0	1 172	100
Humanistisk utbildning	210	38	88	16	107	19	132	24	17	3	2	0,4	556	100
Språk och språkvetenskap	222	32	174	25	158	23	92	13	50	7	3	0,5	699	100
Konstnärlig utbildning	219	40	91	17	69	13	124	23	27	5	12	2	542	100
Inget svar	37	18	70	35	39	19	37	19	3	2	14	7	199	100

Situationen är än mer bekymmersam om man studerar de utlandsfödda som har en högskoleingenjörsutbildning, då det är en ännu lägre andel

som har ett kvalificerat arbete, 33 procent. Lika stor andel har ett arbete som de är överkvalificerade för. Dessutom är 16 procent arbetslösa eller deltagare i arbetsmarknadspolitiska program och 18 procent studerar.

Ca 54 procent av de utlandsfödda som har en högskoleutbildning inom vård och omsorg har ett arbete som motsvarar deras utbildningsnivå. Det är visserligen det ämnesområde som uppvisar den högsta andelen personer med kvalificerade arbeten, men trots det utgör andelen drygt hälften av de utbildade inom området. 15 procent är antingen arbetslösa eller inskrivna i arbetsmarknadspolitiskt program och 15 procent studerar. Det innebär att ca 1 000 personer ägnar sig åt något annat än vad som motsvarar deras utbildningsnivå.

Om man studerar olika inriktningar inom vård och omsorg finner man att de läkarutbildade i relativt hög omfattning har ett kvalificerat arbete, 66 procent. Det är relativt få inom den gruppen som har ett arbete som de är överkvalificerade för, 6 procent. Därutöver är 12 procent arbetslösa eller inskrivna i arbetsmarknadspolitiskt program och 13 procent studerar.

Sjuksköterskeutbildade har en ”sämre” situation än läkarna då endast 43 procent har ett kvalificerat arbete. Ca 18 procenten har ett arbete som de är överkvalificerade för, 9 procent är arbetslösa eller deltar i arbetsmarknadspolitiskt program och hela 19 procent studerar.

Av dem som har en utbildningsinriktning inom pedagogik har endast 35 procent ett kvalificerat arbete. Ca 23 procent har ett arbete som de är överkvalificerade för, 16 procent är arbetslösa/deltar i arbetsmarknadspolitiskt program och hela 22 procent studerar. Det betyder att det finns ca 1 300 högskoleutbildade personer inom pedagogik som inte är sysselsatta med något som motsvarar deras utbildningsnivå.

Inom pedagogik ingår utländsk lärarutbildning. Endast 34 procent av de lärarutbildade har ett kvalificerat arbete. Därutöver har 24 procent ett arbete som de är överkvalificerade för, 16 procent är arbetslösa/inskrivna i program och 22 procent studerar.

Av dem som har en högskoleutbildning inom övriga utbildningsinriktningar (bl.a. samhällsvetenskap) har 32 procent ett kvalificerat arbete medan 29 procent har ett okvalificerat arbete. De arbetslösa och programdeltagarna utgör 16 procent och de studerande 18 procent. Det innebär att det finns ca 4 300 högskoleutbildade personer inom övriga utbildningsinriktningar som inte är sysselsatta med något som motsvarar deras utbildningsnivå.

Resultatet av enkätundersökningen tyder alltså på att det finns en betydande potential, ca 10 000 personer födda utomlands som har en högskoleutbildning inom yrken som det råder brist på. Det finns kort sagt ett antal personer på "fel plats" på svensk arbetsmarknad. Vi har i detta avsnitt valt att kommentera ett urval av olika bristyrken.

De drygt 17 000 individer som utgör populationen i vår studie motsvarar ca en tredjedel av hela den utlandsfödda arbetskraften i åldrarna 26-45 år med en högskoleutbildning. Det betyder att kompetens- och arbetskraftspotentialen är större än den vi har redovisat när vi har begränsat oss till dem som invandrat under åren 1991-97. Om situationen för övriga högskoleutbildade är ungefär som för de som invandrade åren 1991-97 får man en potential på ytterligare 20 000. Om situationen istället är som för svenskfödda är potentialen 5 000. Det innebär att ett rimligt antagande är att den totala potentialen av utlandsfödda högskoleutbildade i åldrarna 26-45 år bör ligga mellan 15 000 och 30 000 personer.

Om man har för avsikt att bättre ta tillvara den beskrivna resursen av arbetskraft och kompetens är det av vikt att kunna identifiera var dessa individer finns på arbetsmarknaden. Till en början kan vi konstatera att arbetslösa och programdeltagare finns vid Arbetsförmedlingen eller i kommunerna och att de studerande givetvis finns inom utbildningssystemet. En kartläggning av arbetskraftspotentialen hos dessa individer borde därför kunna göras i samarbete mellan Arbetsförmedlingen, kommunerna/landstingen och staten t.ex. genom de lokala kompetensråden. Det återstår sålunda att ta reda på var de arbetar som har ett arbete som de är överkvalificerade för.

3.3 Var finns de utlandsfödda som har ett arbete de är överkvalificerade för?

Vi vet nu att det finns ett antal utlandsfödda som har en högskoleutbildning men har ett arbete som *inte* kräver högskolekompetens. Dessa personer har i enkätundersökningen även fått en fråga om vilket deras nuvarande arbete är.

Av *tabell 3.3* framgår resultaten av frågan ”Vilket av alternativen passar bäst in på ditt nuvarande arbete?”. Tabellen är fördelad efter fyra olika utbildningsinriktningar: teknik/naturvetenskap, vård/omsorg och pedagogik/läraryr utbildning samt övriga utbildningsinriktningar (bl.a. humaniora och samhällsvetenskap) och tre olika yrken som inte kräver högskolekompetens.

Av dem som har en teknisk eller naturvetenskaplig utbildningsbakgrund på högskolenivå arbetar ca en tredjedel inom industri/teknik/ bygg. Nära hälften av utbildade inom vård och omsorg arbetar inom vård och omsorg. Även bland de med en pedagogisk utbildning är det vanligast att arbeta inom vård och omsorg, ca en tredjedel arbetar där. Ca 70 procent arbetar inom service av de som har en humanistisk eller samhällsvetenskaplig högskoleutbildning.

Tabell 3.3 Utlandsfödda fördelade efter utbildningsinriktning, inom olika yrken som inte kräver högskolekompetens, åldersgruppen 26-45 år med minst treårig högskoleutbildning och som invandrat under åren 1991-97.

Eftergymnasiala utbildningens inriktning	Okvalificerat arbete									
	Bygg/industri / Teknik		Vård och omsorg		Administrativt/ service		Ej Svar		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Teknik och naturvetenskap	419	30	109	8	798	58	56	4	1 382	100
Vård och omsorg	19	6	154	47	117	35	40	12	329	100
Pedagogik och läraryr utbildning	93	19	164	33	232	47	4	1	492	100
Övriga	244	13	332	17	1 247	66	76	4	1900	100
Inget svar	15	20	0	0	55	70	8	11	78	100

Individernas allmänna inställning till att ha ett kvalificerat arbete kan påverka möjligheterna att finna ett sådant arbete. I enkätundersökning-

en har vi därför frågat kring detta. En överväldigande majoritet (84 procent) av de utlandsfödda som inte har ett kvalificerat arbete svarar att de skulle föredra ett arbete som motsvarar deras formella utbildning, se tabellbilaga A1.7.

En viktig slutsats är att det är en förhållandevis stor andel som arbetar inom den sektor som de är utbildade till att arbeta inom, men med ett arbete som *inte* kräver högskoleutbildning. Dessa personer är en kompetenspotential när det gäller försörjningen av arbetskraft på längre sikt inom vissa yrken. Det innebär att dessa personer i stället skulle kunna syssla med ett arbete som motsvarar deras utbildningsnivå om de på olika sätt gavs möjlighet till det. Kring detta måste samhället, individen och näringslivet ha en nära dialog. Arbetsgivare, såväl offentliga som privata, har här en utmärkt möjlighet att kartlägga den egna arbetskraftens kompetens.

3.4 Olika faktorerers betydelse för sannolikheten att ha ett arbete som motsvarar den kunskapsnivå som uppnåtts genom utbildning

Utifrån de resultat som redovisats ovan har vi inte bara kunnat konstatera att det finns stora skillnader mellan utlandsfödda akademiker och personer födda i Sverige med motsvarande utbildningsnivå vad gäller sysselsättning och arbetslöshet, utan även att många av de utlandsfödda som har en sysselsättning har hamnat i yrken som ligger under deras formella utbildningsnivå. Den mest intressanta frågan är således: vad kan förklara utlandsföddas svårigheter att hävda sig på den svenska arbetsmarknaden och få ett kvalificerat arbete?

Det finns ett flertal svenska studier på området som försökt finna faktorer som kan förklara skillnader i situationen på arbetsmarknaden, dvs. sysselsättningsnivå, sysselsättningstyp, arbetslöshet, inkomst, mm mellan utlandsfödda och personer födda i Sverige.⁴ De slutsatser som dras

⁴ För en sammanfattning av svenska studier se Ekberg & Gustafsson, (1995). Se även Le Grand & Szulkin (1999), Rooth (1999, 2000), Schröder (1999) och Vikenmark (2000).

i dessa studier är att vistelsetiden i Sverige och det land/ den region utlandsfödda kommer från har stor betydelse.

Det är rimligt att förvänta sig att byte av en nationell arbetsmarknad mot en annan ger en ofrånkomlig temporär förlust av humankapital för alla utlandsfödda. Det tar en viss tid att lära sig det nya språket och förutsättningarna på det nya landets arbetsmarknad. Denna tillfälliga förlust av humankapital innebär således i de flesta fall att de personer som senast invandrat har initialt sämre situation på svensk arbetsmarknad jämfört med dels dem som invandrat tidigare, dels jämfört med inrikes födda. Efter ett antal år i det nya landet minskar emellertid skillnaderna mellan utrikes och inrikes födda. Hur lång tid denna integrationsprocess tar förväntas beror på bl. a. varifrån de utlandsfödda kommer, men även på hur effektiv integrationsprocessen är.

Det datamaterial vi har tillgång till genom vår undersökning erbjuder mycket rik information, såsom individens födelseregion, invandringsår, den eftergymnasiala utbildningens land (Sverige/födelselan-det/annat land), utbildningens längd och inriktning, samt kön, ålder, boenderegion, civilstånd och antal barn under 16 år i hushållet. Vidare finns det i datamaterialet en viss unik information om huruvida utländska utbildningar värderats av svenska myndigheter. Denna information borde vara mycket intressant. Det är sannolikt att arbetsgivare kan ha begränsade förutsättningar att själva värdera i vilken utsträckning utländska examens- eller utbildningsbetyg som har fullföljts i andra länder är likvärdiga med motsvarande svenska utbildningsmeriter. Det skulle i sin tur kunna innebära att om en utbildning inte är värderad är det ett hinder för utlandsfödda att få ett arbete som motsvarar det yrke de är utbildade till.

I det följande avsnittet kommer vi således att undersöka betydelsen av ovannämnda bakgrundsvariabler för chansen att få ett kvalificerat arbete. För att inte riskera att förbise systematiska skillnader mellan olika grupper och för att avgöra värdet av var och en av bakgrundsvariablerna på sannolikheten att ha ett kvalificerat arbete skattar vi en s.k. logistisk regression, se exempelvis Greene (1993) eller Long (1997). Med hjälp av denna metod kan vi belysa effekten av olika bakgrundsvariabler på sannolikheten att en av två möjliga händelser inträffar. I vårt

fall jämförs den relativa sannolikheten att ”ha ett arbete som den högsta utbildningen är inriktad mot eller ett annat arbete som kräver en högskoleutbildning” med referensalternativet att antingen ”ha ett arbete som inte kräver högskoleutbildning”, ”vara arbetslös (inkl. delta i arbetsmarknadspolitiskt program)”, ”vara studerande” eller ”annat (hemarbetande, förtidspensionär, mm)”.⁵

Vidare förutsätts att effekterna av hur de utländska utbildningarna värderats av svenska myndigheter varierar med vilken utbildningsinriktning individen har, varför vi integrerar dessa två variabler. Vi särskiljer personer med "teknisk och naturvetenskaplig utbildning", "vård- och omsorgsutbildning", pedagogik och lärarutbildning" och "övriga", samt klassificerar om den utländska utbildningen är antingen helt, delvis eller inte alls jämförbar med motsvarande svensk utbildning eller om personen inte har något examensbevis eller inte värderat sin utländska utbildning.⁶

I *tabellbilaga B1.1* redovisas utfallet av den logistiska regressionsanalysen med de kontrollvariabler som nämnts ovan.⁷ Utifrån de parameterestimater som presenteras i denna tabell har vi sedan beräknat sannolikheten att få ett kvalificerat arbete som en funktion av en genomsnittsperson med avseende på de olika bakgrundsvariablerna. De skattade sannolikheterna ger en bild av de olika faktorernas relativa betydelse. Den gör även tolkningen av resultaten lättare. Om vi tar födelseregion som exempel på en oberoende variabel kan vi med hjälp av de skattade sannolikheterna se vilken betydelse (effekt) denna variabel har på chansen att få ett kvalificerat arbete för en genomsnittsperson.

⁵ Vi har även gjort en skattning där personer som studerar inte är med. Resultaten förblir ungefär desamma. Det bör också påpekas att vi har valt att exkludera det partiella bortfallet i skattningar.

⁶ Vi har också inkluderat variabeln ålder i kvadrat för att fånga upp dels eventuella icke linjära samband, dels individens arbetslivserfarenhet.

⁷ Vi skattar två olika modeller. Skälet till detta förfarande är att vi vill först studera den generella betydelsen av att ha antingen en högskoleutbildning från Sverige, en från födelselandet eller annat land, modell 1. I modell 2 introduceras kontroller för att belysa hur skillnader i chansen att få ett arbete som individen är kvalificerad för varierar med hur den utländska utbildningen värderats av svenska myndigheter.

Resultaten av de beräknade sannolikheterna redovisas i sin helhet i *tabell 3.4*. Dessa tyder på att bakgrundsfaktorernas inverkan på chansen att få ett kvalificerat arbete varierar. Det gäller inte minst effekten av faktorer som i vilket land den eftergymnasiala utbildningen fullgjorts och hur den utländska högskoleutbildningen värderats av svenska myndigheter. Det förefaller även vara så att den världsdelen utlandsfödda kommer från och vistelsetid i Sverige kan förklara svårigheterna för de utlandsfödda på den svenska arbetsmarknaden. I följande avsnitt redovisar vi resultaten av faktorer som är stor betydelse för chansen att få ett kvalificerat arbete.

Tabell 3.4 Sannolikheten att ha ett kvalificerat arbete, för utlandsfödda som invandrat under åren 1991-97 med minst treårig högskoleutbildning – i åldersgruppen 26-45 år.

	Sannolikhet att ha ett kvalificerat arbete
Född i:	
Afrika	32,3
Asien/Oceanien	34,7
Nordamerika	67,4
Sydamerika	52,4
Europa (exkl. EU15/EES)	49,2
Utbildningsland*:	
Sverige	63,6
Födelselandet	43,4
Annat land än Sverige eller födelselandet	39,7
Utbildningens längd:	
Minst 3 års högskoleutbildning	30,4
4 års eller längre högskoleutbildning	46,5
Forskarutbildning	57,3

Tabell 3.4 Fortsättning.

	Sannolikhet att ha ett kvalificerat arbete
Interaktionsvariabler: Värderingsresultat multiplicerat med utbildningens inriktning	
Teknik och naturvetenskaplig utbildning:	
Utländsk utbildning är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning	55,6
Utländsk utbildning är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning	41,7
Utländsk utbildning är inte alls jämförbar med någon svensk utbildning	36,7
Har inte examensbevis från eller värderat utländsk utbildning	34,4
Svensk utbildning	63,9
Vård och omsorgsutbildning:	
Utländsk utbildning är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning	80,2
Utländsk utbildning är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning	65,5
Utländsk utbildning är inte alls jämförbar med någon svensk utbildning	20,2
Har inte examensbevis från eller värderat utländsk utbildning	23,0
Svensk utbildning	72,9
Pedagogik och lärarutbildning:	
Utländsk utbildning är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning	51,2
Utländsk utbildning är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning	48,4
Utländsk utbildning är inte alls jämförbar med någon svensk utbildning	49,5
Har inte examensbevis från eller värderat utländsk utbildning	25,1
Svensk utbildning	67,0
Övriga utbildningar:	
Utländsk utbildning är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning	35,6
Utländsk utbildning är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning	32,6
Utländsk utbildning är inte alls jämförbar med någon svensk utbildning	15,8
Har inte examensbevis från eller värderat utländsk utbildning	31,8
Svensk utbildning	53,7
Invandringsår:	
År 1991	54,3
År 1992	51,1
År 1993	45,4
År 1994	47,1
År 1995	44,3
År 1996	41,3
År 1997	33,4

Tabell 3.4 Fortsättning.

	Sannolikhet att ha ett kvalificerat arbete
Boende region:	
Stockholms A-region	52,4
Göteborgs A-region	40,3
Malmös A-region	36,4
Övriga Mellansverige	47,1
Småland med öarna	42,7
Övriga Sydsverige	35,7
Övriga Västsverige	35,7
Norra Mellansverige	36,8
Mellersta och övre Norrland	45,5
Kön:	
Män	49,3
Kvinnor	42,0
Civilstånd:	
Gift/sambo	47,3
Frånskiljd/separerad	39,6
Änka/änkling	52,4
Ogift, ej sambo	38,3
Antal barn under 16 år:	
Inga barn	50,6
1 barn	48,7
2 barn	43,4
3 barn eller fler	31,0

* = Beräkningen av denna sannolikhet baseras på modell 1 i tabellbilaga B1.1, övriga sannolikheter baseras på modell 2 i samma tabell.

Stora skillnader mellan utlandsfödda från olika världsdelar

Vilken betydelse har födelseland/region för chansen att få ett kvalificerat arbete? Av tabell 3.4 ser vi att chansen varierar kraftigt mellan grupper av utlandsfödda från olika världsdelar. Sannolikheten att ha ett kvalificerat arbete istället för att ha ett okvalificerat, att vara arbetslös, studera eller annat, är mycket lägre för dem som är födda i Afrika och Asien/Oceanien (omkring 32 respektive 35 procent) jämfört med dem som är födda i Nordamerika (drygt 67 procent), Sydamerika (ca 52 procent) och Europa utom EU15 och EES (ca 50 procent).

Resultatet antyder således att från vilken världsdel utlandsfödda kommer har stor betydelse för sannolikheten att ha ett kvalificerat arbete.

Vistelsetidens betydelse

Låt oss se på sambandet mellan vistelsetid i Sverige och chansen att ha ett arbete som motsvarar de kvalifikationer de utlandsfödda har. Resultaten visar att ju längre man har vistats i Sverige desto större är sannolikheten. Chansen att ha "rätt" arbete, dvs. ett arbete som motsvarar de kvalifikationer individen har är ca 54 procent för personer som invandrat under 1991, vilket är mer än 20 procentenheter högre än för dem som invandrat senast, dvs. 1997. Vi kan således konstatera att det finns synbara indikationer på att efter en tids vistelse i landet ökar de utlandsföddas chanser att få ett kvalificerat arbete.

Stora skillnader mellan svensk och utländsk utbildning

En rimlig hypotes är att personer som har en högskoleutbildning från Sverige har samma möjligheter på svensk arbetsmarknad, oberoende av om de själva är födda i Sverige eller utomlands. Denna hypotes åskådliggörs genom att vi jämför den relativa sannolikheten att få ett arbete som motsvarar individens kvalifikationer mellan utlandsfödda som har en högskoleutbildning från antingen Sverige, födelselandet eller annat land.

Resultaten i tabell 3.4 visar mycket kraftiga effekter på sannolikheten att få ett kvalificerat arbete om personen har en högskoleutbildning från Sverige i stället för en utbildning från födelselandet eller annat land (64 procent jämfört med omkring 40 procent). Även om chansen till "rätt" arbete ökar starkt för de utlandsfödda med en högskoleutbildning från Sverige så kvarstår betydande skillnader mellan utlandsfödda och personer födda i Sverige. Andelen som har ett kvalificerat arbete är omkring 85 procent för dem som är födda i Sverige (se tabell 3.1). Det är sålunda rimligt att konstatera att det finns andra förklaringar till utlandsföddas situation på arbetsmarknaden.

Stor betydelse av hur utländsk utbildning värderats

Låt oss nu studera betydelsen av om och hur utländska utbildningar värderats av svenska myndigheter för chansen att ha ett arbete som motsvarar individens utbildningsnivå. Vi börjar emellertid med att först

göra en kort redogörelse för den process som värdering av utländska utbildningar innebär.

Jämfört med i andra länder är det få yrken i Sverige som är reglerade, dvs. kräver t. ex. legitimation för att utövas. Man kan alltså söka arbete inom många yrken utan att utländsk examen har värderats.

Högskoleverket är den svenska myndighet som ansvarar för jämförelse och värdering av de flesta utländska universitets- och högskoleutbildningarna. Utländska utbildningar som kräver legitimation inom vårdområdet bedöms av Socialstyrelsen. Vissa andra myndigheter som Jordbruksverket, Luftfartsverket, Sjöfartsverket och Revisorsnämnden fyller samma funktion inom sina ansvarsområden.

En grundförutsättning för att man ska få sin utbildning värderad är att den är slutförd med examen. Betygshandlingarna ska vara översatta⁸ av auktoriserad översättare. Intyg om svenskkunskaper krävs endast vid bedömning av lärarutbildning. Värderingen tar upp till 4 månader för kompletta ansökningar. De som vill fortsätta studera i Sverige och vill tillgodoräkna tidigare utbildning från utlandet kan direkt vända sig till universitet eller högskola för beslut om antagning. För att antas krävs även behörighet i svenska-B och engelska.

Det har skett en viss förändring av värderingssättet under senare år i riktning mot en generösare bedömning. Verksamheten har utvecklats från att ha ställt krav på nästan exakt överensstämmelse mellan utbildningarna till att sedan hösten år 2000 uttryckas i termer av svenska examina. Bedömningen handlar i dag mer om att acceptera en utländsk utbildning än att strikt jämföra den med motsvarande svensk utbildning. Utbildningen bedöms till nivå, omfattning och innehåll med kommentar. Värderingen utformas som ett utlåtande och kan användas som vägledning för arbetsgivare och som underlag för fortsatta studier i högskolan.

En viktig fråga blir i vilken omfattning gruppen utlandsfödda med en utbildning från födelselandet eller annat land än Sverige har med sig

⁸ Gäller ej betygshandlingar på danska, engelska, franska eller tyska.

examens- eller utbildningsbevis för sina utländska utbildningar, samt hur dessa utbildningar från olika världsdelar värderats av svenska myndigheter. Det kan emellertid vara viktigt att ha i åtanke att individerna i vår undersökning har värderat sina utbildningar före den förändring i bedömningssätt som Högskoleverket gjorde hösten år 2000.

I *tabellbilaga A1.10* presenteras information om i vilken utsträckning utlandsfödda som har utländsk utbildning har med sig utbildningsbevis, hur många av dem som har betyg som har värderats av svenska myndigheter samt hur utbildningen värderades. Där framgår att 90 procent av dem som är födda utomlands har ett examensbevis eller annat bevis om utbildningar som har fullföljts i födelselandet eller andra länder. Samtidigt anger endast 60 procent av dessa att de låtit svenska myndigheter värdera den utländska utbildningen. Av de som värderat sin utbildning uppgår andelen som fått sin utbildning bedömd som helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning till närmare 40 procent. För ca 56 procent har utbildningen delvis värderats motsvara svensk utbildning. Det är också viktigt att notera att inga stora skillnader finns mellan utlandsfödda från olika världsdelar.

Låt oss sedan övergå till att studera hur sambandet ser ut mellan hur utländska utbildningar inom olika inriktningar värderats och chansen att få ett kvalificerat arbete. Ett rimligt antagande är att om utländsk utbildning värderats som helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning borde chansen öka att få ett arbete som motsvarar den formella utbildningsnivån.

I tabell 3.4 framgår att sannolikheten att ha ett arbete som motsvarar individens utbildningsnivå varierar beroende på hur utbildningen värderats. Generellt sett gäller att sannolikheten är högst om den utländska utbildningen värderats som helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning. Det gäller samtliga fyra utbildningsinriktningar som vi valt att studera.

Om vi sedan undersöker betydelsen av hur olika utbildningsinriktningar värderats av svenska myndigheter finns det kraftiga variationer. För dem som har en utländsk utbildning med teknisk/naturvetenskaplig inriktning och utbildningen värderats som inte alls jämförbar med mot-

svarande svensk utbildning är sannolikheten att ha ett arbete som motsvarar individens utbildningsnivå ca 37 procent. Om utbildningen däremot är värderad som helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning ökar sannolikheten till närmare 56 procent.

Betydelsen av värdering tycks ännu större för utländska utbildningar inom vård och omsorg. Bakgrunden är troligen att flera av yrkena inom detta område är reglerade och kräver legitimation. Sannolikheten att ha ett arbete som motsvarar vad personen är kvalificerad för är ca 20 procent för dem som har en utbildning som inte alls är jämförbar med motsvarande svensk utbildning. Men är utbildningen däremot värderad som helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning ökar sannolikheten till hela 80 procent.

Inom lärarutbildningar och andra pedagogiska utbildningar är betydelsen av värderingen mindre. Sannolikheten att ha ett kvalificerat arbete är ca 50 procent om utbildningen inte alls är jämförbar med motsvarande svensk utbildning. Andelen är i stort sett lika stor i de fall utbildningen är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning.

För övriga utbildningsinriktningar (juridisk, samhällsvetenskaplig, konstnärlig mm) är sannolikheten att ha ett arbete som motsvarar utbildningsnivån ca 16 procent om utbildningen inte alls är jämförbar med motsvarande svensk utbildning. Sannolikheten ökar dock till 36 procent om utbildningen värderats till att vara helt jämförbar med svensk utbildning.

Utifrån resultaten ovan kan vi sammanfattningsvis konstatera att värdering av utländsk högskoleutbildning är av stor betydelse för chansen att ha ett arbete som motsvarar individens utbildningsnivå. Inte minst gäller detta utbildningsinriktningar inom vård- och omsorgsområdet. Vi kan också konstatera att utlandsfödda med svensk utbildning inte har ett kvalificerat arbetet i lika hög utsträckning som personer födda i Sverige. Det visar sig att trots att en utländsk utbildning är värderad och har bedömts som helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning finns stora skillnader i chansen att ha ett arbete som motsvarar individens utbildningsnivå. Det visar sig också att det finns betydande skillnader mellan utlandsfödda från olika födelseregioner.

Referenser

- Arbetsmarknadsstyrelsen (2001); "Var finns jobben 2001 och 2002?", AMS Utredningsenhet, Ura 2001:6, Stockholm
- Arbetsmarknadsstyrelsen (2000); "Arbetsmarknaden för utomnordiska medborgare", AMS Utredningsenhet, Ura 2000:5, Stockholm.
- Ekberg, Jan & Gustafsson, Björn (1995); "Invandrare på arbetsmarknaden", SNS förlag, Stockholm.
- Greene, W (1997); "Econometric Analysis, 3rd edition, Prentice Hall International, Upper Saddle River.
- Le Grand, Carl & Szulkin, Ryszard (1999); "Invandrarnas löner i Sverige. Betydelsen av vistelsetid, invandrarland och svensk skolgång", i Arbetsmarknad och Arbetsliv, årgång 5, nr 2.
- Long, J. Scott (1997); "Regression Models for Categorical and Limited Dependent Variables", Sage Publications.
- Rooth, Dan-Olof (1999); "Refugee immigrants in Sweden. Educational Investment and labour Market Integration", Lund Economic Studies, nr 84.
- Rooth, Dan-Olof (2000); "Flyktingar på arbetsmarknaden: är utbildning eller arbetserfarenhet det "bästa" valet?", Ekonomisk Debatt, årgång 28, nr 5.
- Schröder, Lena (1999); "Integrationen av utrikes födda på svensk arbetsmarknad", Søkelys på arbeidsmarkedet, årgång 16, nr 2.
- SOU 2000:42 Mångfald i högskolan – Reflektioner och förslag om social och etnisk mångfald i högskolan.
- Vikenmark, Stefan (2000); "Invandrarnas situation på arbetsmarknaden 1997", Temarapport 2000:2 från prognosinstitutet.

Tabellbilaga

Bilaga A1.1

Sysselsättningsstatus november - december 2000 för utlandsfödda i åldrarna 26-45 år som invandrat under åren 1991-97 med minst treårig högskoleutbildning, fördelat efter fördelseregion.

	Huvudsaklig sysselsättning													
	Kvalificerat arbete		Okvalificerat arbete		Arbetslös + i program		Studerar		Övriga		Inget svar		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Utlandsfödda														
Född i Afrika	400	29	357	26	277	20	268	20	60	4	11	0,8	1 372	100
Född i Asien/Oceanien	2 105	32	1 504	23	1 175	18	1 453	22	248	4	63	0,97	6 548	100
Född i Europa (exkl. EU15/EES)	2 935	44	1 771	26	818	12	954	14	209	3	42	1	6 729	100
Född i Nordamerika	903	62	203	14	123	8	165	11	58	4	4	0	1 456	100
Född i Sydamerika	436	46	227	24	85	9	183	19	18	2	6	1	955	100

Bilaga A1.2

Sysselsättningsstatus november - december 2000 för personer födda i Sverige och utlandsfödda som invandrat under åren 1991-97 - åldersgruppen 26-45 år med minst treårig högskoleutbildning, fördelat efter kön.

	Huvudsaklig sysselsättning													
	Kvalificerat arbete		Okvalificerat arbete		Arbetslös + i program		Studerar		Övriga		Inget svar		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Utlandsfödda:														
Kvinnor	3 451	37	1 952	21	1 384	15	1 965	21	398	4	91	1,0	9 241	100
Män	3 328	43	2 111	27	1 094	14	1 057	14	195	2	36	0	7 820	100
Födda i Sverige:														
Kvinnor	126 382	87	4 114	3	2 417	2	7 087	5	3 975	3	855	1	144 831	100
Män	112 600	94	2 704	2	2 038	2	2 093	2	748	1	30	0	120 214	100

Bilaga A1.3

Sysselsättningsstatus november - december 2000 för utlandsfödda i åldrarna 26-45 år som invandrat under åren 1991-97 med minst treårig högskoleutbildning. Fördelat efter utbildningsland och värdering.

	Huvudsaklig sysselsättning													
	Kvalificerat arbete		Okvalificerat arbete		Arbetslös + i program		Studerar		Övriga		Inget svar		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Utlandsfödda med en utbildning från:														
Sverige	1 122	64	105	6	150	9	339	19	26	2	4	0	1 746	100
Födelselandet	4 065	39	2 725	26	1 401	13	1 860	18	402	4	80	1	10 532	100
Annat land än Sverige	1 556	34	1 204	26	893	19	797	17	157	3	36	0,8	4 644	100
Inget svar	36	26	29	21	35	26	27	19	6	5	6	4	139	100
Totalt antal personer													17 061	100
Har du ett examensbevis eller annat utbildningsbevis från din utländska utbildning?														
Ja	5 484	40	3 381	24	2 017	15	2 370	17	509	4	87	0,63	13 846	100
Nej	173	12	578	40	312	21	305	21	57	4	30	2	1 455	100
Ej svar	0	0	0	0	0	0	8	60	0	0	6	40	14	100
Totalt antal personer													15 315	100
Har din utländska utbildning validerats av svenska myndigheter för att den ska vara gångbar på den svenska arbetsmarknaden?														
Ja	3 733	45	1 845	22	1 203	14	1 392	17	185	2	19	0	8 376	100
Nej	1 738	32	1 530	28	813	15	978	18	324	6	68	1,25	5 452	100
Ej svar	12	39	6	18	0	0	8	26	0	0	6	18	32	100
Total antal obs (N)													13 860	100
Hur värderades din utländska utbildning av svenska myndigheter?														
Den är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning	1 720	54	593	19	383	12	448	14	52	2	7	0	3 203	100
Den är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning	1 910	41	1 089	23	699	15	873	19	125	3	11	0	4 708	100
Den är inte alls jämförbar med motsvarande svensk utbildning	71	22	128	39	71	22	48	15	7	2	0	0	325	100
Ej svar	44	26	41	24	50	36	23	16	0	0	6	3	171	100
Total antal obs (N)													8 408	100

Bilaga A1.4

Sysselsättningsstatus november - december 2000 för utlandsfödda i åldrarna 26-45 år som invandrat under åren 1991-97 med minst treårig högskoleutbildning, fördelat efter boenderegion.

Boenderegion	Huvudsaklig sysselsättning													
	Kvalificerat arbete		Okvalificerat arbete		Arbetslös + i program		Studerar		Övriga		Inget svar		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Utlandsfödda:														
Stockholms A-region	2 883	45	1 604	25	566	9	1 014	16	256	4	46	1	6 369	100
Göteborgs A-region	763	35	429	20	470	21	463	21	66	3	6	0	2 197	100
Malmös A-region	536	31	361	21	351	20	397	23	85	5	17	1	1 748	100
Övriga Mellansverige (län 03, 04, 05, 18, 19)	1 194	44	587	22	396	15	457	17	77	3	11	0	2 722	100
Småland med öarna (län 06, 07, 08, 09)	322	38	302	36	103	12	89	11	18	2	9	1,1	843	100
Övriga Sydsverige (län 10, 12)	254	29	246	28	205	23	123	14	39	4	16	2	883	100
Övriga Västsverige (län 13, 14)	338	34	252	25	192	19	161	16	32	3	13	1	988	100
Norra Mellansverige (län 17, 20, 21)	221	33	166	25	109	16	155	23	17	2	6	1	674	100
Mellersta och övre Norrland (län 22, 23, 24, 25)	267	42	116	19	86	13	162	25	3	0,5	2	0	637	100

Bilaga A1.5 Sysselsättningsstatus november - december 2000 för utlandsfödda i åldrarna 26-45 år som invandrat under åren 1991-97 med minst treårig högskoleutbildning, fördelat efter fördelseregion.

Invandringsår	Huvudsakliga sysselsättning													
	Kvalificerat arbete		Okvalificerat arbete		Arbetslös + i program		Studerar		Övriga		Inget svar		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
År 1991	1 080	48	494	22	362	16	220	10	74	3	12	0,5	2 243	100
År 1992	953	43	486	22	374	17	289	13	85	4	10	0	2 197	100
År 1993	1 378	41	1 019	30	417	12	497	15	63	2	11	0	3 385	100
År 1994	1 354	39	874	25	553	16	478	14	122	4	48	1	3 429	100
År 1995	644	38	423	25	182	11	372	22	74	4	14	1	1 709	100
År 1996	680	37	352	19	203	11	493	27	91	5	17	1	1 836	100
År 1997	689	30	414	18	387	17	674	30	83	4	14	0,6	2 262	100

Bilaga A1.6 Arbetsmarknadssektor och anställningsform för födda i Sverige och utlandsfödda som invandrat under åren 1991-97 - åldersgruppen 26-45 år med minst treårig högskoleutbildning.

	Utlandsfödda		Födda i Sverige	
	Antal	%	Antal	%
Inom vilken arbetsmarknadssektor arbetar du?				
Anställd i privat bolag eller företag	5 168	47	104 929	43
Anställd i intresse- eller annan enskild organisation	387	4	6 291	3
Anställd inom offentlig sektor (stat, kommun, eller landsting)	4 360	40	123 770	50
Egen företagare	856	8	10 214	4
Ej svar	190	2	1 482	1
Totalt antal personer	10 960	100	246 686	100
Har du ett heltids- eller deltidsarbete?				
Heltidsarbete	9 098	83	204 224	83
Deltidsarbete	1 674	15	41 607	17
Ej svar	189	2	855	0,4
Totalt antal personer	10 960	100	246 686	100
Under vilken anställningsform är du anställd?				
Tillsvidare anställd (fast anställning)	6 827	62	210 027	85
Projektanställd	691	6	4 375	2
Vikariat	1 220	11	12 909	5
Annan tillfällig anställning	1 191	11	9 029	4
Egen företagare	854	8	10 207	4
Ej svar	178	2	139	0,1
Totalt antal personer	10 960	100	246 686	100

Bilaga A1.7 Individens inställning till att söka/föredra ett kvalificerat arbete.
Utlandsfödda som invandrat under åren 1991-97 i åldrarna 26-45
år med minst treårig höskoleutbildning.

Utlandsfödda	%
Har du sökt ett arbete som motsvarar din högskoleutbildning?	
Ja	51
Nej	47
Ej svar	2
Summa	100
Totalt antal personer	9 939
Skulle du föredra/vilja ha ett arbete som motsvarar din utbildning?	
	%
Ja	84
Nej	14
Ej svar	2
Summa	100
Totalt antal personer	9 939

Bilaga A1.8 Den eftergymnasiala utbildningens längd för personer födda i Sverige och utlandsfödda fördelade efter födelseregion och utbildningsland. Aldrarna 26-45 år och utlandsfödda som invandrat under åren 1991-97.

Födelseregion, utbildningsland	Eftergymnasiala utbildningens längd				
	3 år	4 år eller längre	Forskarutb.	Totalt	
	%	%	%	Antal	%
Samtliga födda i Sverige	25	65	10	265 045	100
Samtliga födda utomlands	14	75	10	17 061	100
Svensk utbildning	14	59	27	1 746	100
Utländsk utbildning	15	77	8	15 315	100
Födda i Afrika	25	64	11	1 376	100
Svensk utbildning	17	58	25	200	100
Utländsk utbildning	26	65	9	1 176	100
Födda i Asien/Oceanien	14	78	8	6 545	100
Svensk utbildning	15	60	25	632	100
Utländsk utbildning	14	79	7	5 913	100
Födda i Nordamerika	9	76	16	1 456	100
Svensk utbildning	1	68	30	169	100
Utländsk utbildning	9	77	14	1 287	100
Födda i Sydamerika	18	71	11	955	100
Svensk utbildning	18	57	25	107	100
Utländsk utbildning	18	73	10	847	100
Födda i Europa (exkl. EU15/EES)	14	76	10	6 729	100
Svensk utbildning	16	55	29	638	100
Utländsk utbildning	13	79	8	6 092	100

Bilaga A1.9

Den eftergymnasiala utbildningens inriktning för personer födda i Sverige och utlandsfödda fördelade efter födelseregion. Åldersgruppen 26-45 år som invandrat under åren 1991-97.

Utbildningens inriktning	Födelseregion							
	Sverige %	Utmland %	Totalt	Afrika %	Asien/Oceanien %	Nordamerika %	Sydamerika %	Europa (exkl. EU15/EES) %
Teknik och naturvetenskap								
Civilingenjörsutbildning	17	16		7	14	15	12	20
Högskoleingångsutbildning	2	4		4	5	3	4	4
Naturvetenskapligutbildning	6	11		10	12	12	7	10
Annan teknisk utbildning	1	4		4	4	4	4	4
Vård och omsorg								
Sjuksköterskeutbildning	6	3		3	3	2	4	2
Läkarutbildning	4	8		9	10	8	4	6
Tandläkarutbildning	1	1		1	2	1	2	1
Annan vård- och omsorg	2	2		2	2	2	2	2
Pedagogik och lärarutbildning								
Lärarytelseutbildning	17	12		12	11	9	15	11
Annan pedagogisk utbildning	1	1		0,3	1	1	1	1
Övriga								
Lant- och skogsbruksutb., mm	1	3		3	3	1	2	3
Data- och systemvetenskap	2	2		3	2	5	5	1
Företagsekonomi	13	11		15	10	12	10	11
Juridik	5	5		5	3	2	4	7
Samhälls- och beteendevetenskap	14	7		12	6	12	10	5
Humanistiskutbildning	5	3		4	2	7	5	3
Språk och språkvetenskap	1	4		3	6	2	3	3
Konstnärlig utbildning	2	3		1	3	5	3	4
Ej svar	0,2	1		2	2	1	2	1
Summa	100	100		100	100	100	100	100
Total antal obs (N)	265 045	17 061		1 372	6 548	1 456	955	6 729

Bilaga A1.10 Utlandsfödda från olika födelseregioner fördelat efter utbildningsland och värdering. Åldersgruppen 26-45 år som invadrat under åren 1991-97.

	Födelseregion					
	Utlandsfödda Totalt	Afrika	Asien och Oceanien	Nordamerika	Sydamerika	Europa (exkl. EU15/EES)
	%	%	%	%	%	%
Utlandsfödda med en utbildning från:						
Sverige	10	15	10	12	11	9
Födelselandet	62	46	59	58	55	69
Annat land än Sverige	27	38	30	30	33	21
Inget svar	1	2	1	0,1	1	0,4
Summa	100	100	100	100	100	100
Totalt antal personer	17 061	1 372	6 548	1 456	955	6 729
Har du ett examensbevis eller annat utbildningsbevis från din utländska utbildning?						
Ja	90	87	87	95	87	94
Nej	10	13	13	5	13	6
Ej svar	0,1	0,5	0,1	0	0	0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total antal obs (N)	15 315	1 173	5 916	1 287	847	6 092
Har din utländska utbildning validerats av svenska myndigheter för att den ska vara gångbar på den svenska arbetsmarknaden?						
Ja	60	52	61	48	51	65
Nej	39	48	39	52	49	34
Ej svar	0,1	0,6	0	0	0	0,2
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Total antal obs (N)	13 860	1 022	5 154	1 218	739	5 726
Hur värderades din utländska utbildning av svenska myndigheter?						
Den är helt jämförbar med motsvarande svenska utbildning	38	35,5	34	44	33	42
Den är delvis jämförbar med motsvarande svenska utbildning	56,0	53,9	59	49	60	54,2
Den är inte alls jämförbar med motsvarande svenska utbildning	3,9	6,3	4	6	4	3,2
Ej svar	2,04	4,25	3	1	3	1,0
Summa						
Total antal obs (N)	8 408	538	3 140	590	380	3 760

Bilaga B1.1 Logit-skattningar för chansen att ha ett kvalificerat arbete. Utlandsfödda i åldrarna 26-45 år som invandrat under perioden 1991-97 med minst treårig högskoleutbildning.

	Modell 1		Modell 2	
	Estimat	Standardfel	Estimat	Standardfel
Född i:				
Afrika	<i>Referens</i>		<i>Referens</i>	
Asien/Oceanien	0,068**	0,002	0,105**	0,002
Nordamerika	1,394**	0,003	1,466**	0,003
Sydamerika	0,779**	0,003	0,834**	0,003
Europa (exkl. EU15/EES)	0,712**	0,002	0,709**	0,002
Utbildningsland:				
Sverige	<i>Referens</i>			
Födelselandet	-0,823**	0,002		
Annat land än Sverige eller födelselandet	-0,976**	0,002		
Utbildningens längd				
Minst 3 års högskoleutbildning	<i>Referens</i>		<i>Referens</i>	
4 års eller längre högskoleutbildning	0,887**	0,002	0,688**	0,002
Forskarutbildning	1,348**	0,002	1,122**	0,003
Utbildningens inriktning				
Teknik och naturvetenskap	<i>Referens</i>		<i>Referens</i>	
Vård och omsorg	0,655**	0,002	-0,563**	0,004
Pedagogik och lärarutbildning	-0,172**	0,002	-0,451**	0,003
Övriga utbildningar	-0,452**	0,001	-0,118**	0,002
Värdering av utländska utb. av svenska myndigheter				
Har inte examensbevis från eller värderat den utländska utbildningen			<i>Referens</i>	
Den är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning			0,868**	0,002
Den är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning			0,309**	0,002
Den är inte alls jämförbar med någon svensk utbildning			0,099**	0,009
Har en svensk högskoleutbildning			1,217**	0,003
Interaktionsvariabler: Värderingsresultat multiplicerat med utb. inriktning				
Vård och omsorg:				
Utländsk utbildning är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning			1,737**	0,006
Utländsk utbildning är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning			1,538**	0,005
Utländsk utbildning är inte alls jämförbar med någon svensk utbildning			-0,267**	0,016
Svensk utbildning			0,984**	0,006
Pedagogik och lärarutbildning:				
Utländsk utb. är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning			0,723**	0,004
Utländsk utb. är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning			0,277**	0,005
Utländsk utb. är inte alls jämförbar med någon svensk utbildning			0,978**	0,015
Svensk utbildning			0,586**	0,008
Övriga utbildningar:				
Utländsk utb. är helt jämförbar med motsvarande svensk utbildning			-0,697**	0,004
Utländsk utb. är delvis jämförbar med motsvarande svensk utbildning			-0,273**	0,003
Utländsk utb. är inte alls jämförbar med någon svensk utbildning			-1,012**	0,012
Svensk utbildning			-0,307**	0,004

Bilaga B1.1 Fortsättning.

	Modell 1		Modell 2	
	Estimat	Standardfel	Estimat	Standardfel
Invandringsår:				
År 1991	<i>Referens</i>		<i>Referens</i>	
År 1992	-0,136**	0,002	-0,130**	0,002
År 1993	-0,360**	0,002	-0,357**	0,002
År 1994	-0,319**	0,002	-0,290**	0,002
År 1995	-0,408**	0,002	-0,402**	0,002
År 1996	-0,546**	0,002	-0,522**	0,002
År 1997	-0,875**	0,002	-0,861**	0,002
Boende region:				
Stockholms A-region	<i>Referens</i>		<i>Referens</i>	
Göteborgs A-region	-0,453**	0,002	-0,491**	0,002
Malmös A-region	-0,603**	0,002	-0,655**	0,002
Övriga Mellansverige	-0,171**	0,002	-0,211**	0,002
Småland med öarna	-0,315**	0,003	-0,389**	0,003
Övriga Sydsverige	-0,730**	0,003	-0,686**	0,003
Övriga Västsverige	-0,585**	0,003	-0,687**	0,003
Norra mellansverige	-0,572**	0,003	-0,637**	0,003
Mellersta och övre Norrland	-0,225**	0,003	-0,276**	0,003
Kön:				
Män	<i>Referens</i>		<i>Referens</i>	
Kvinnor	-0,289**	0,001	-0,293**	0,001
Individens ålder (medelålder)	0,244**	0,002	0,276**	0,002
Individens ålder i kvadrat	-0,003**	0,000	-0,004**	0,000
Civilstånd:				
Gift/sambo	<i>Referens</i>		<i>Referens</i>	
Frånskild/separerad	-0,324**	0,002	-0,314**	0,002
Änka/änkling	0,266**	0,008	0,205**	0,008
Ogift, ej sambo	-0,422**	0,002	-0,366**	0,002
Antal barn under 16 år:				
Inga barn	<i>Referens</i>		<i>Referens</i>	
1 barn	-0,080**	0,002	-0,078**	0,002
2 barn	-0,271**	0,002	-0,291**	0,002
3 barn eller fler	-0,814**	0,002	-0,826**	0,002
Konstant	-4,279**	0,034	-5,872**	0,035
Log likelihood:	-9663641		-9357216,4	
Antal observationer:	16200		16200	
**=signifikant på en procent nivå				

Rapporten har rekv.nr 802 599

Serien Ura innehåller två återkommande redovisningar per år av "Arbetsmarknadsutsikten" och "Var finns jobben" samt redovisningar från olika utredningar som utförs inom AMS Utredningsenhet.

Rapporten finns på vår hemsida www.ams.se
Rapporten kan också beställas från AMS Närservice,
Box 6, 646 21 Gnesta, fax 0158-24 51 36.
E-mail: gnestalagret@ams.amv.se